

СОРОКОПУДИ РОДУ *LANIUS* У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ УКРАЇНИ

О. Станкевич-Волосянчук

Ужгородський національний університет
вул. А. Волошина, 32, Ужгород 88000, Україна
e-mail: oksana.stankiewicz-volosianchuk@uzhnu.edu.ua

Публікація стосується питання статусу й ареалу поширення сорокопудів тернового *Lanius collurio*, чорнолобого *Lanius minor* та сірого *Lanius excubitor* на теренах Закарпатської області України. Досі сучасний статус сорокопудів сірого та чорнолобого в області не було чітко визначено. У публікації подано детальний літературний огляд про чисельність, характер перебування та поширення цих видів сорокопудів на території Закарпаття упродовж століття. Представлено аналіз власних даних, зібраних під час досліджень території Закарпатської низовини та передгір'я внутрішнього краю Вигорлат-Гутинського хребта Українських Карпат протягом 1993–2000 та 2010–2018 років. У результаті аналізу зібраного матеріалу встановлено, що сорокопуд терновий є звичайним і численним видом будь-яких біотопів у межах області, окрім лісових, водно-болотних (акваторій і боліт) і селітебних. Сорокопуди чорнолобий і сірий є рідкісними гніздовими видами для Закарпаття, однак у межах придатних для них біотопів на території області вони є звичайними. Обидва види поширені, переважно, на території низинного Закарпаття. Трапляються у дібрових передгір'я Вигорлат-Гутинського хребта. Сорокопуд сірий у Закарпатті також зимує. Взимку цей вид залітає у прирічкові ліси гірських районів області. Обидва види обирають для себе подібні або одні й ті ж природі чи трансформовані зволожені біотопи: 1) заплавні чагарники; 2) чагарники, тополеві деревостани й узлісся дібров неподалік водойм – річок, каналів, водосховищ; 3) агроценози, пронизані меліоративними каналами, з вкрапленням фруктових дерев. Стратегія охорони цих видів має полягати у збереженні тих біотопів, які є важливими для їхнього гніздування та проживання: заплавні діброви й чагарники у межах РЛП «Притисянський», нижні течії річок Латориця, Боржава та Уж, а також біотопи меліоративних систем – Батарської та Берегівської – в долині р. Тиса. Для цього необхідно створювати нові природно-заповідні території та об'єкти Смарагдової мережі України й розробляти відповідні менеджмент-плани тих природоохоронних територій, у межах яких охороняються ці види.

Ключові слова: сорокопуди, Закарпаття, біотоп, водно-болотні угіддя, меліорація

На території Закарпатської обл. трапляються 3 види сорокопудів зі 7 відомих для фауни України [25]. Однак відомостей про ці види в умовах Закарпаття дуже мало, особливо стосовно сорокопуда сірого *Lanius excubitor* Linnaeus, 1758 та сорокопуда чорнолобого *Lanius minor* Gmelin, 1788: їхнього поширення, чисельності та статусу перебування на теренах області. Так, О.Є. Луговой [12] вважав, що сорокопуд сірий на Закарпатті трапляється переважно у позагніздовий час і дуже рідко гніздиться. Сорокопуда чорнолобого також визначав як дуже рідкісного на гніздівлі.

Перші згадки про сорокопудів на Закарпатті знаходимо у О. Грабаря [29]. Сорокопуда тернового *Lanius collurio* Linnaeus, 1758 він вважав звичайним для Закарпаття птахом, сорокопуда сірого – зимуючим видом, який трапляється також на весняному прольоті. А

сорокопуда чорнолобого – звичайним видом для «тополевих гаїв» низинного Закарпаття, який не трапляється високо в горах і повертається з зимівлі на гніздування пізньою весною.

Дослідження орнітофауни Закарпаття на зламі ХХ та ХХІ ст. підтверджують статус сорокопуда тернового як звичайного гніздового виду краю, поширеного в річкових долинах, на луках та узліссях низинних і передгірських районів області, а також рідкісного літучого у горах [1, 11, 14]. Однак ці дослідження дають нам дуже мало інформації про сорокопудів сірого та чорнолобого.

У середині ХХ ст. про сорокопудів сірого й чорнолобого згадують Л.А. Портенко [18] та Ф.І. Страутман [24] як про гніздові види в долинах передгір'я, а В.С. Талпош [26] трохи пізніше визначає ці види як дуже рідкісні гніздові на території Закарпатської низовини. У кількох публікаціях згадується про гніздову пару сорокопуда сірого в урочищі Чорний Мочар [13, 16]. Також цей вид є у списках дуже рідкісного гніздового виду Карпатського біосферного заповідника (КБЗ) у межах його філій – у «Долині нарцисів» [3]. Тут же зазначають, що на цих теренах сорокопуд сірий трапляється не щороку. В інших публікаціях сорокопуди сірий і чорнолобий на території КБЗ (імовірно, на території філії «Долина нарцисів») згадані як дуже рідкісні залітні птахи [2]. При цьому зазначено, що ще 10 років тому цих видів на теренах КБЗ не відмічали взагалі [6].

На деякі згадки про сорокопудів сірого та чорнолобого на території Закарпаття на зламі ХХ–ХХІ ст. ми також натрапляємо в публікаціях О.Є. Лугового щодо гніздової орнітофауни долини р. Тиса у межах РЛП «Притисянський» і природних заплав низинного Закарпаття [8, 10]. Знову-таки, тут ці види згадані як надзвичайно рідкісні для названих теренів. Однак немає жодних оцінок їхньої імовірної чисельності або щільності населення. Їхні знахідки відмічаються переважно в меліорованій заплаві р. Тиса, а саме в агроландшафтах зі садами та населеними пунктами, заболоченими місцевостями й на узліссях заплавлених дібров у районі найбільшого водно-болотного угіддя Закарпаття, меліорованого у ХХ ст., – Чорного Мочара (Серне). Щодо долини р. Уж, де у 1947 р. ці види фіксував Л.А. Портенко [18], то вже наприкінці ХХ ст. їх тут не спостерігали взагалі [15].

Матеріали та методи

Наші власні дані про чисельність, поширення та характер перебування усіх трьох видів сорокопудів на території Закарпатської обл. зібрано протягом майже двох десятиліть. Основні дані зібрано під час досліджень території Закарпатської низовини, яка з північного сходу обмежена Вигорлат-Гутинським хребтом Українських Карпат, і в передгір'ї цього хребта, яке межує з Закарпатською низовиною (рис. 1).

З 1993 по 2004 р. ми вели систематичні цілорічні, а з 2010 по 2017 р. – спорадичні дослідження орнітофауни і населення птахів м. Ужгорода [20–22]. Окрім селітебної частини міста, досліджували також «природні» біотопи, до яких належать парки, лісопарк і прирічковий біотоп, представлений набережними вздовж р. Уж. У 2014–2015 рр. ми досліджували орнітофауну та населення птахів долини р. Ботар і межиріччя річок Тиси-Туру, включно з наявними водосховищами та риборозплідниками у Виноградівському районі області [23]. Річка Ботар є низинною річкою і являє собою одамбований з обох боків головний канал Ботарської меліоративної системи. Лише в пониззі за 12 км від гирла річка меандрує та має природну заплаву, не обмежену дамбою з лівого боку. Цими дослідженнями не був охоплений тільки зимовий період. Протягом 2015–2018 рр. ми вели дослідження фауни і населення птахів долини річки Уж у середній течії (від с. Кам'яниця до с. Оноківці) та Оріхівського озера неподалік від Ужгорода. Також протягом 2015–2016 рр. було здійснено одноразові обліки гніздової орнітофауни Бобовищанського

та Пістрялівського водосховищ і їхніх околиць у Мукачівському р-ні та заплавних біотопів і агроландшафтів системи меліоративних каналів у низинній частині течії р. Латориця в Ужгородському р-ні в околицях м. Чоп і с. Руські Геєвці.

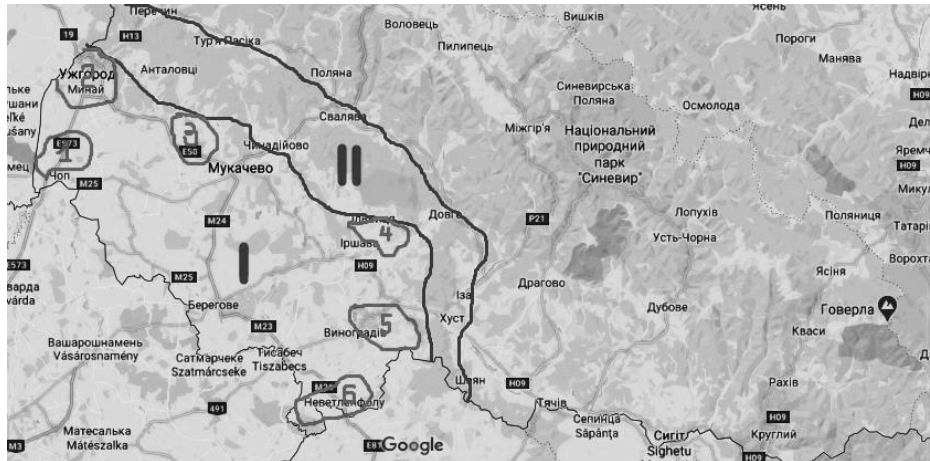

Рис. 1. Територія досліджень: I – Закарпатська низовина, II – Вигорлат-Гутинський хребет; 1–6 – досліджені ділянки

Для обліку птахів застосовували маршрутний метод [19]. Ширина облікової смуги становила 100 м (50 м по обидва боки). Обліки проводили за хорошої погоди зранку. Довжина пройдених маршрутів становила від 1 до 6 км. Всього пройдено 208 км облікового маршруту.

Поділ птахів за категоріями чисельності подано за О.П. Кузякіним [5]: чисельні – 10–100 ос./км², звичайні – 1,0–10 ос./км², рідкісні – 0,1–1,0 ос./км² та дуже рідкісні – 0,01–0,1 ос./км².

Результати і їхнє обговорення

Сорокопуд терновий. Звичайний гніздовий вид Закарпаття. Має сприятливий європейський охоронний статус (категорія SPEC 4). Його внесено до списку Резолюції № 6 Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних оселищ у Європі (Бернська конвенція), охороняється Директивою ЄС зі збереження диких птахів.

Сорокопуд терновий наявний всюди на узліссях, у лучно-чагарникових біотопах, у заплавах водойм із розрідженим чагарником, в агроценозах, на околицях населених пунктів сільського типу, у «природних» біотопах урболандшафтів (табл. 1).

Таблиця 1

Щільність *L. collurio* у гніздовий період на території Закарпатської низовини та передгір'я внутрішнього краю Вигорлат-Гутинського хребта Карпат (ос/км²)

Біотоп	Щільність
«Природні» біотопи м. Ужгорода	7,0
Прирічкові біотопи середньої течії р. Уж	18,0
Лучно-чагарниковий біотоп довкола Орхівського озера	20,0
Лучно-чагарниковий біотоп довкола ставка біля с. Руські Геєвці	15,0
Прибережна смуга Пістрялівського водосховища	23,3
Лучно-чагарниковий біотоп довкола Бобовищанського водосховища	99,0
Риборозплідні ставки на р. Млиновиця (басейн р. Ботар)	17,0
Лучно-чагарниковий біотоп довкола Гудянського водосховища	16,2
Прирічкові біотопи р. Ботар	7,4

Сорокопуд терновий – переважно численний вид пташиних угруповань будь-яких біотопів, окрім лісових, водно-болотних (акваторій і боліт) та селітебних. На відкритих ділянках «природних» біотопів міста він звичайний. Для перебування сорокопуда тернового на території бажана наявність колючих чагарників. Наразі у Закарпатті, як і в Україні, цьому виду нічого не загрожує.

Сорокопуд сірий є гніздовим і зимуючим видом Закарпаття. Сорокопуда сірого внесено до Червоної книги України (2009), він має несприятливий європейський охоронний статус (категорія SPEC 3). Усі проаналізовані літературні дані про сорокопуда сірого у Закарпатті свідчать про те, що у гніздовий період цей вид трапляється найчастіше на території Закарпатської низовини, охоплюючи всю територію дуги Вигорлат-Гутинського хребта Карпат від південно-західного відрозу, який тягнеться зі Словаччини, зачіпаючи м. Ужгород, до найсхіднішої гряди Юліївських гір на кордоні з Румунією [27]. У середині ХХ ст. сорокопуда сірого нерідко відмічали у долинах Латориці, Боржави й Тересви на схилах, вкритих фруктовими садами [24]. З кінця ХХ ст. цей вид для гірських районів став дуже рідкісним залітним птахом. Зокрема, його реєстрували взимку, коли він активно кочує, вздовж р. Тиса в околицях Рахова [7] та в заплавному лісі р. Уж поблизу Ужгорода [9]. Сорокопуд сірий також наявний у списках птахів території Берегівської польдерної системи, яка охоплює суміжні частини Берегівського й Ужгородського р-нів [4]. Не рідкісним цей вид також є в агроландшафтах, болотах, алейних посадках уздовж доріг та на узліссях поблизу меліорованого Чорного Мочара, де він і гніздиться [17].

Поширення сорокопуда сірого у межах низинної частини області підтверджують результати наших досліджень. В Ужгороді цей вид є залітним, тобто трапляється протягом сезону з року в рік нерегулярно. Взимку сорокопуд сірий траплявся лише в лісопарковому біотопі міста, представленому природним дубово-грабовим лісовим масивом. Улітку цей вид у межах м. Ужгорода траплявся на відкритій місцині в парковому біотопі, представленому Боздоським парком, а також у лісопарковому біотопі (табл. 2). Тут птах сидів на верхівці дуба на краю лісу, що виходить на магістральну вулицю міста й окружну трасу Ужгорода. Гніздування сорокопуда сірого у природних біотопах м. Ужгорода не доведено – у гніздовий період спостерігали тільки одиничні особини цього виду. Для міського парку він є рідкісним видом (0,4 ос./км²), а у лісопарку – звичайним улітку (6,6 ос./км²) та дуже рідкісним взимку (0,01 ос./км²).

Таблиця 2

Щільність *L. excubitor* на території Закарпатської низовини та передгір'ї внутрішнього краю Вигорлат-Гутинського хребта Карпат (ос/км²)

Біотоп	Щільність	
	Гніздовий період	Кочовий період (осінь-зима)
«Природні» біотопи м. Ужгород	3,5	0,01
Прирічкові біотопи р. Ботар	2,7	–
Лучно-чагарниковий біотоп довкола Гудянського водосховища	1,25	–
Агроценоз у межиріччі річок Тиса-Тур	–	3,0

Втім, гніздування сорокопуда сірого нами встановлено для Виноградівського р-ну. Гніздові пари, а також гнізда сорокопуда сірого не є рідкісними у долині р. Ботар, розташованій у межиріччі річок Тиса й Тур.

Переважає частина території межиріччя Тиса-Тур рівнинна, географічно розміщена у межах Закарпатської низовини. Верхів'я басейну р. Ботар разом з притоками беруть свій початок на Авашських горах – південно-східній окраїні вулканічного Вигорлат-

Гутинського внутрішнього хребта. Окремо в рівнинному рельєфі виділяється невелика гряда куполоподібних пагорбів Юлівських гір. Ще 100 років тому ці території являли собою заливні заплавні ландшафти – ліси і луки, однак зараз це практично суцільні агроценози, пронизані системою меліоративних каналів, головним з яких є каналізована р. Ботар довжиною 53 км. Біля с. Гудя розташоване водосховище, пов'язане з Ботаром шлюзами. Біля смт Вилок р. Ботар впадає в р. Тиса. Втім, у пониззі, біля українсько-угорського кордону ділянка р. Ботар збережена в природному стані, з характерними меандрами русла та невеликою, обмеженою дамбами, заплавою. У заплаві збереглися мочарі, заплавні луки, невеликі водойми-стариці та водойми штучного походження – копанки.

Сорокопуд сірий відзначений нами на обліках у гніздовий період уздовж усієї долини р. Ботар, включно з лучно-чагарниковими біотопами довкола водосховищ і риборозплідників, пов'язаних із Ботаром.

У період осінніх міграцій сорокопуда сірого ми спостерігали не в межах заплави та придамбових територій, а в чагарниках, порослих уздовж меліоративних каналів серед агроценозів. Гнізда сорокопуда сірого ми знаходили на старих фруктових деревах, які ростуть рядами уздовж зовнішнього боку дамб і становлять умовну межу між дамбами та ріллею або пасовищем. Агроценози є хорошими кормовими угіддями для цього виду. Тут вони полюють на мишоподібних гризунів і ящірок.

За результатами наших досліджень, сорокопуд сірий у долині р. Ботар є звичайним видом. На основі літературних і зібраних нами даних можна визначити ареал поширення сорокопуда сірого у межах Закарпатської обл. й охарактеризувати біотопи, яким вони надають перевагу. Очевидно, що гніздова популяція цього виду локалізується у зволжених біотопах: природних і трансформованих. Це можуть бути 1) заплавні чагарники; 2) чагарники й узлісся дібров неподалік водойм – річок, каналів, водосховищ; 3) агроценози, пронизані меліоративними каналами, з вкрапленням фруктових дерев.

Узимку та під час осінньо-весняних кочівель одиничні особини цього виду можуть залітати по долинах річок у гірські райони. При цьому вони тримаються прирічкових біотопів, представлених прирусловими лісосмугами тополево-вербових і тополево-вільшаних заростей.

Сорокопуд чорнолобий. Вид внесений до переліку хребетних тварин, що підлягають особливій охороні на території Закарпатської області; має несприятливий європейський охоронний статус (категорія SPEC 2). Через скорочення чисельності у Європі внесений до Резолюції № 6 Бернської конвенції та захищений Директивою ЄС зі збереження диких птахів.

Згідно з відомими нам літературними даними про сорокопуда чорнолобого у Закарпатті, за останні пів століття його відмічали на гніздуванні у низинній частині області, і щоразу його знахідки були пов'язані з заплавними біотопами – луками, узліссями або трансформованими меліорацією системами каналів; також зі садами та виноградниками [28]. У садках і прирічкових гаях півстоліття тому також відмічали його на гніздівлі та в долинах річок Уж, Латориця й Тересва [24]. Цей вид також згадується як рідкісний у гніздовому населенні регулярно підтоплюваного лісу річкою Уж північніше адміністративної межі Ужгорода [9].

У рамках наших досліджень сорокопуд чорнолобий траплявся лише в долині р. Ботар. На цій території нам відомо кілька гніздових пар виду. Гнізда сорокопуда чорнолобого були розташовані у кроні тополі чорної та на фруктових деревах, які ростуть із зовнішнього боку насипних протипаводкових дамб у межах долини р. Ботар (табл. 3).

Таблиця 3

Щільність *L. minor* у гніздовий період у біотопах низинного Закарпаття (ос/км²)

Біотоп	Щільність
Прирічковий біотоп природної заплави р. Ботар	0,4
Прирічковий біотоп заплави каналізованої частини р. Ботар	6,1

У природній заплаві р. Ботар сорокопуд чорнолобий виявився рідкісним видом, але вздовж каналізованої частини річки він є звичайним.

Вважають, що сорокопуд чорнолобий більш численний чи більш поширений вид Закарпаття, ніж сорокопуд сірий. Наразі на основі зібраних нами даних ми не можемо ні підтвердити, ні спростувати цю думку. Очевидним є лише те, що його чисельність, а також ареал поширення помітно скоротилися з часів, коли вид згадували у літературі вперше [29].

Вочевидь, у першу чергу, через меліорацію та зарегулювання природних заплав річок Тиса, Латориця і Боржава, де й росли «тополеві гаї» – заливні заплавні та галерейні тополеві ліси. Сьогодні, з огляду на результати наших досліджень і літературні дані, стає зрозуміло, що обидва види – сорокопуд чорнолобий і сорокопуд сірий – обирають для себе подібні або одні й ті ж біотопи, а їхні гніздові ареали практично збігаються (рис. 2). Тож стратегія охорони цих видів має полягати у збереженні тих біотопів, які є важливими для їхнього гніздування та проживання.

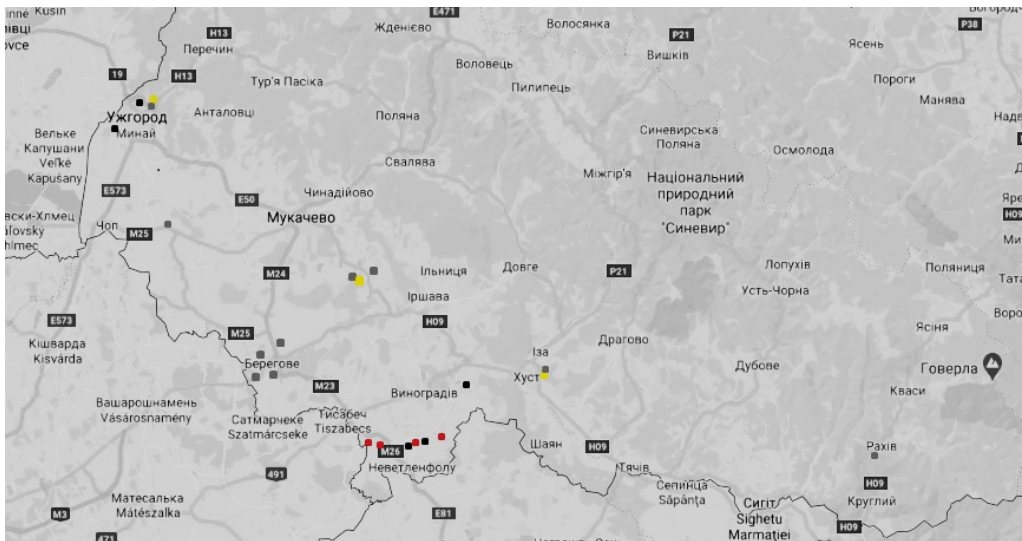

Рис. 2. Місця реєстрації сорокопудів у Закарпатській області протягом 1990–2018 рр.: *L. excubitor*: наші дані – чорний колір, літературні дані – сірий колір; *L. minor*: наші дані – червоний колір, літературні дані – жовтий колір

Проаналізовані літературні відомості щодо сорокопудів тернового, чорнолобого та сірого на території Закарпатської обл., а також зібрані нами дані в результаті власних досліджень, дають можливість стверджувати, що сорокопуд терновий є поширеним численним видом відкритих ландшафтів області. Проникає високо в гори по долинах річок. Сорокопуди сірий і чорнолобий є рідкісними видами Закарпаття через обмежений ареал поширення.

Сорокопуд сірий у гніздовий період відмічений лише у низинній частині Закарпаття та на межі з передгір'ям внутрішнього краю Вигорлат-Гутинського хребта Карпатських гір.

У зимовий і міграційний період по річкових долинах може проникати в гірську місцевість (430 м н. р. м.). У придатних біотопах він є звичайним або рідкісним видом. Відповідно, для всієї області є дуже рідкісним.

Така сама ситуація і для сорокопуда чорнолобого. Щоправда, відомостей про його проникнення у гори немає: він відлітає на зиму до Південної Африки й повертається у Закарпаття наприкінці квітня – на початку травня. Після масштабної меліорації заплавних територій і мочарів у низинному Закарпатті, будівництва дамб та регуляції річок сорокопуд чорнолобий трохи змінив біотопи свого перебування із заливних заплавних тополевих лісів на трансформовані людиною ландшафти – агроценози з лучно-чагарниковими біотопами зарегульованих заплав. Хоча досі трапляється і в заплавних лісах.

У статті про сорокопуда сірого Червоної книги України (2009) зазначено, що на теренах Закарпаття цей вид охороняється у Карпатському біосферному заповіднику. Однак, як вже нами з'ясовано, у межах КБЗ сорокопуд сірий є дуже рідкісним залітним видом, а випадки його спорадичного гніздування відомі лише в долині р. Хустець у філії «Долина нарцисів». Ефективніше було б охороняти цей вид на території РЛП «Притисянський», яка включає заплавні біотопи річок Тиса, Латориця, Боржава, а також на території Ботарської польдерної системи у межиріччі річок Тиси й Туру, яка включає агроландшафти, систему меліоративних каналів та одамбовану заплаву р. Ботар із лучною рослинністю й чагарниками.

У реальності до сьогодні РЛП «Притисянський» створено лише на папері: парк не має ні адміністрації, ні фінансування; його межі не винесено в природу, немає проекту організації території. Тобто, по суті, він не діє, і в межах парку не здійснюються ні охорона, ні менеджмент, ні будь-яка моніторингова чи просвітницька діяльність. У долині р. Ботар на площі 277,1 га в межах природної заплави річки у 2016 р. створено ботанічний заказник місцевого значення, де також охороняються й оселища сорокопудів сірого та чорнолобого. Однак для збереження цих видів варто забезпечити адекватний менеджмент території всієї долини р. Ботар, наприклад, через внесення долини річки об'єктом до Смарагдової мережі та через розробку чіткого плану управління цією природоохоронною територією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Годованець Б. Й.* Сучасний стан фауни птахів Карпатського біосферного заповідника // Заповідна справа в Україні. 1996. Т. 2. С. 36–41.
2. *Годованець Б. Й.* Сучасний стан орнітофауни Карпатського біосферного заповідника // Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. 2008. Вип. 23. С. 33–39.
3. *Годованець Б. Й., Луговой О. Є., Гузій А. І.* та ін. Фауна, населення та особливості гніздової біології птахів філіалу Карпатського заповідника “Долина нарцисів” і його околиць // Заповідна справа в Україні. 1995. Т. 1. С. 51–56.
4. *Комендар В. І., Мигаль А. В., Кіш Р. Я.* та ін. Природні цінності української частини регіону Берег: сучасний стан і відтворення. Ужгород: ІВА, 2010. 55 с.
5. *Кузякин А. П.* Зоогеография СССР // Учен. зап. МОПИ. 1962. Т. 109. С. 3–182.
6. *Луговой А. Е.* Птицы // Фауна Карпатского заповедника. М., 1988. С. 19–35.
7. *Луговой А. Е.* О зимнем населении птиц верховий р. Тиса начала 80-х годов // Екологічні аспекти охорони птахів. Івано-Франківськ, 1999. С. 61–62.
8. *Луговой А. Е.* Современное состояние популяций птиц естественных участков пойменно-заливных ландшафтов Закарпатья // Беркут. 2003. Т. 12 (1–2). С. 1–8.
9. *Луговой А. Е.* Сезонная динамика населения птиц уремы реки Уж (Закарпатская область) и ее русла // Беркут. 2005. Т. 14 (1). С. 24–27.

10. *Луговой А. Е.* Гнездовая фауна птиц долины р. Тисы в пределах проектируемого Припятского регионального ландшафтного парка и необходимые меры по его сохранению // Заповідна справа в Україні. 2005. Т. 11 (1). С. 31–39.
11. *Луговой А. Е., Боднар В. В., Геревич А. В.* и др. Гнездовая фауна течения р. Уж // Фауна Східних Карпат: сучасний стан і охорона. Ужгород, 1993. С. 133–135.
12. *Луговой О., Ковальчук А.* Раритетна фауна Закарпаття. Хребетні тварини. Ужгород, 1999–2000. 121 с.
13. *Луговой А. Е., Мателешко Ю. И.* Новые изменения в фауне и населении птиц урочища Черный Мочар (Закарпатская область) // Праці укр. орнітолог. тов-ва. К., 1996. Т. 1. С. 30–36.
14. *Луговой А. Е., Потіш Л. А.* Материалы инвентаризации орнитофауны регионального ландшафтного парка «Стужица» // Заповідна справа в Україні. 1998. Т. 4 (2). С. 24–32.
15. *Луговой А. Е., Потіш Л. А., Кузьма В. Ю., Геревич А. В.* Изменения в фауне птиц долины р. Уж (Закарпатье) во второй половине XX столетия // Беркут. 2001. Т.10 (1). С. 26–30.
16. *Луговой А. Е., Таллош В. С.* Птицы урочища Черный Мочар после его мелиорации (Закарпатская область) // Орнитология. 1968. Вып. 1. С. 76–79.
17. *Покритюк Л. Л.* Реєстрації «червонокнижних» птахів (Aves) в рівнинній частині Закарпаття // Матеріали до 4-го видання Червоної книги України. Тваринний світ. Серія: «Conservation Biology in Ukraine». 2019. Т. 3. Вип. 7. С. 258–262.
18. *Портенко Л. А.* Очерк фауны птиц Западного Закарпатья // Памяти академика П.П. Сушкина, 1950. С. 301–359.
19. *Равкин Е. С., Челинцев Н. Г.* Методические рекомендации по комплексному маршрутному учету птиц. М.: Изд-во ВНИИ Природа, 1990. 33 с.
20. *Станкевич О. І.* Видовий склад та населення птахів міста Ужгорода взимку // Вестн. зоологии. 2001. 35 (6). С. 33–38.
21. *Станкевич О. І.* Фауна та населення птахів міста Ужгорода у гніздовий період // Наук. вісн. УжНУ. Сер. біол. 2004. Вип. 15. С. 123–128.
22. *Станкевич-Волосянчук О. І.* Особливості орнітокомплексів долини р. Ботар на Затисянщині у гніздовий період // Troglodytes. 2016. Вип. 7. С. 86–94.
23. *Станкевич-Волосянчук О. І.* Орнітофауна міста Ужгорода // Наук. вісн. УжНУ. Сер. біол. 2017. Вип. 47. С. 31–39.
24. *Страутман Ф. И.* Птицы западных областей УССР. Т. 2. Львов: Изд-во Львов. ун-та, 1963. 182 с.
25. *Тайкова С. Ю.* Сорокопуди роду *Lanius* з України: огляд таксономії, історія досліджень та представленість у колекції Національного науково-природничого музею НАН України // Вісн. Нац. наук.-природнич. музею. 2016. Вип. 14. С. 64–72.
26. *Таллош В. С.* Изменения в орнитофауне Закарпатской низменности в XX столетии // Орнитология в СССР. 1969. Т. 2. С. 637–640.
27. *Таллош В. С.* Птицы населенных пунктов Закарпатской низменности // Вестн. зоологии. 1974. 4. С. 16–22.
28. *Таллош В. С.* Птицы садов и виноградников Закарпатья // Вестн. зоологии. 1976. 1. С. 20–27.
29. *Hrabar A.* Ptactvo na Podkarpatskй Rusi // Sbornik Zemskй muzejnn spoleinnosti v Uћhorode, 1938. S. 59–86.

**SHRIKES OF THE GENUS *LANIUS*
IN THE ZAKARPATTIA REGION OF UKRAINE****O. Stankiewicz-Volosianchuk**

Uzhhorod National University
32, A. Voloshyn St., Uzhhorod 88000, Ukraine
e-mail: oksana.stankiewicz-volosianchuk@uzhnu.edu.ua

The publication presents status and distribution areas of *Lanius collurio*, *L. minor* and *L. excubitor* on the territory of the Zakarpattia region of Ukraine. By this time the status of *L. excubitor* and *L. minor* in Zakarpattia region not been determined. The publication presents a detailed literature review of the abundance, nature of the stay and distribution of these species of shrikes in the Zakarpattia region during the century. The analysis presents own data collected during the studies of the territory of the Zakarpattia lowland and the foothills of the inner edge of the Vyhorlat-Hutynskyi Range of the Ukrainian Carpathians for 1993–2000 and 2010–2018. As a result of the collected material, it was found that *L. collurio* is an ordinary and abundant species of any biotopes within the region, except for forest, wetland (water areas and wetlands) and settlements. *L. minor* and *L. excubitor* are rare nesting species for Zakarpattia, but within the limits of their habitats in the region they are usual. Both species are spread, mainly in the territory of lowland Zakarpattia. They also live in the oak and flood-plain forests of foothills Vygorlat-Hutynskyi Range. *L. excubitor* in Zakarpattia region is also wintering. This species flies into the flood-plain forests of mountainous areas of the region in winter. Both species choose for themselves the same or similar natural or transformed moist biotopes: 1) floodplain shrubs; 2) shrubs, poplar stands and edges of nemoral forests near water bodies – rivers, canals, reservoirs; 3) agrocenoses permeated with meliorative channels, with sparse fruit trees. The strategy for the conservation of these species should consist in preserving the biotopes that are important for their nesting and habitats: floodplain nemoral forests and shrubs within the RLP “Prytysiansky”, lower reaches of Latoritsa, Borzhava and Uzh rivers, as well as biotopes of melioration systems - Batarska and Berehivska - in the valley of the Tysa river. To do this, it is necessary to establish new nature-protected areas and units of the Emerald Network of Ukraine and to develop appropriate management plans for those protected areas, where these species are protected.

Keywords: shrikes, Zakarpattia region, biotop, wetland, melioration